

Lars Burman

Studentdikt för tillfället 1660–1699. Kvantitativa undersökningar av tryckta tillfällesdikter av Värmlandsstudenter vid Uppsalas universitet

Uppsala: Avdelningen för litteratursociologi, Uppsala universitet, 2020, 108 s.

Det är bara att erkänna det. Detta slags skrifter uppskattar jag. Det är siffror och tabeller, pedagogiska exempel och intressanta utblickar, kända sammanhang och nya aspekter.

Klart och tydligt. Understrykningarna är många i min bok och vittnar om en engagerad läsning, utropstecknen och marginalnoteringarna likaså. Och ett och annat frågetecken naturligtvis.

Boken med den fyndiga titeln *Studentdikt för tillfället*, skriven av Lars Burman, överbibliotekarie vid Uppsala universitetsbibliotek och professor i litteraturvetenskap, är resultatet av ett omfattande arbete med tillfällesdikter som separatträck, förtecknade i Uppsala universitetsbiblioteks personverskatalog och numera digitalt läsbara. Studien omfattar de dikter som från perioden 1660–1699 har studenter inskrivna i Värmlands nation som författarnamn och den avser att visa på de nya forskningsmöjligheter som ges när ett material blir digitalt tillgängligt.

Tidsbegränsningen motiveras. Det är den karolinska kulturepoken, Värmlands nation finns från 1660 och Uppsala universitet upplever en aktiv och framgångsrik period som dessutom råkar sammanfalla, påpekar Burman, med Olof Rudbecks år vid universitetet.

Under dessa år var 330 studenter inskrivna i nämnda nation och 123 av dessa värmlänningar författade dikter, publicerade som separatträck. Några av dem kom att ta plats i vår litteraturs historia, som Olof Hermelin och Torsten Rudeen, Petrus Lagerlöf och Peter Warnmark, och de ges en fördjupad beskrivning i boken. De överlevde som tillfällesdiktande skalder studentåren, de var *mångskrivande* och de var *långskrivande*, för att låna Burmans ord. Det absoluta flertalet däremot skrev enstaka dikter eller få och gjorde det under sina första studentår, det första året frånräknat. Burman ser denna aktivitet med det skrivna ordet som en viktig akademisk identitetshandling, som tarvade en viss startsträcka på något år och vars betydelse avtog efterhand. ”Att publicera sig litterärt”, heter det, ”förefaller vara något man gör som mogen, men inte övermogen student” (s. 39). Detta är en av denna studies nya iakttagelser.

Dessa litterärt aktiva värmlänningar finner man företrädesvis bland dem som skulle bli präster eller skolmän, medan de som siktade på yrken där vitter meritering hade begränsad betydelse inte tycks ha ägnat sig åt skaldekonsten. Tydligt blir det också i denna studie att de mest framgångsrika studenterna är de som är mest aktiva som tillfällesdiktare.

I ett tidigare arbete, *Väktaliga studenter. Studentnationerna i Uppsala som retoriska miljöer 1663–2010* (2013), har Lars Burman redogjort för nationerna som akademiska stödmiljöer, det vill säga väktalighetsmiljöer med övningar i konsten att hålla en hyl-

lande oration eller framlägga och försvara en avhandling. Den bilden kompletteras här med tillfällesskrivandet som en möjlig informell del av bildningsgången.

Ytterligare en iakttagelse är att flertalet av de 330 värmländska studenterna aldrig disputerade men att disputationer var vanligare bland de studenter som skrev tillfällesdikter än för övriga.

Studien aktualiserar även ämnen för forskningsuppgifter att arbeta vidare med, exempelvis en kartläggning av dessa studenters relationer till dikternas adressater och därmed de nätverk som de skrev inom.

Ett annat spørsmål gäller dikternas språk, vilket Burman också betonar i sin inledning. Den omfattande ”Förteckning över undersökningens tillfällestexter” (Bilaga s. 67–94) innehåller bland annat uppgifter om inskrivningsår liksom år för disputation antingen *pro exercitio* – för övnings skull – eller *pro gradu*, uppgifter som är viktiga för denna studie där relationen mellan disputationsfrekvens och tillfälleslitterär aktivitet är en av frågorna till materialet. Även om språkfrågan är sekundär för studiens syfte, hade det varit intressant att här få uppgift om dikternas språk. Troligt är att Petrus Lagerlöf, stilkritikern och språkvårdaren som tillträdde som inspektor för Värmlands nation 1684 och som föreläste om den svenska poesin, verkade inspirerande på studenternas litterära verksamhet inte bara när det gällde orationer på latin utan även dikter skrivna i språkpatristiskt nit.

Ytterligare en nyfikenhetsfråga, som även den faller utanför studiens direkta syfte men som jag ändå inte kan låta bli att ställa, gäller de dikter som inte publicerades som separattyck utan kom att tryckas i dissertationer och andra skrifter. Den sektor som visar lyckönskningsskrifter på bokens cirkeldiagram över totalmängden tillfällesskrifter (s. 31) hade då tagit en större andel av helheten, och bilden av nationen som en viktig akademisk stödmiljö hade måhända fått ytterligare bekräftelse. Och underlaget bör ha funnits. När ett symposium om tillfällesdiktning under tidigmodern tid ägde rum i Lund i slutet av april 2017, höll Lars Burman ett uppskattat föredrag, betitlat ”Vän- och klientdiktning i akademiska dissertationer under svenskt 1600- och 1700-tal”. Tyvärr lyckades vi inte få med detta bidrag i volymen med symposiebidrag, *Att dikta för livet, döden och evigheten* (Göteborg: Makadam 2020). Jag hade gärna sett det som var relevant av detta föredrag presenterat här i boken om Värmlandsstudenters dikter under 1600-talets senare del, och jag passar på att beklaga att denna studie saknas i litteraturförteckningen till nämnda volym.

Tillfällesdiktens *Sitz im Leben* finns, vet vi, i spänningen mellan det privata och det offentliga. Det är självklart när det gäller gravkväden och bröllopsdikter, men hur var det med gratulationerna vid en disputation? Hur såg den offentliga ramen ut, den som triggade igång skrivandet? Det blev ytterligare en nyfikenhetsfråga, väckt vid läsningen av denna forskningsredogörelse.

Detta slags arbete ger en bild av en tid och det som kännetecknar den, socioekonomiskt och kulturellt, och man kan få ett och annat berörande levnadsöde därtill. Såsom den unge och förmodligen lovande värmlänningen Daniel Sedelius som obemedlad men med ekonomiskt stöd kom till Uppsala, blev kurator i Värmlands nation, insjuknade och avled en augustidag 1696. Till hans begravning den 10 november skrev två av materialets Värmlandsstudenter hyllningsvers som de också lät trycka. Burmans presentation av Daniel Sedelius ger oss en inblick även i den vetgirige forskarens väg till fördjupad kunskap om ett livsöde i Värmlands nation vid 1600-talets slut.

Nu sitter jag i Lund och funderar över om man skulle kunna göra en liknande undersökning här. Vi har kanske ingen Petrus Lagerlöf som fungerar, för att citera Burman, som ”smakdomare, inspiratör och förebild” (s. 41), och vi har inte en hop begåvade ynglingar från Värmland, men vi har ett universitet på väg att finna sin plats i lärdomsvärlden med professorer och studenter och vi har nationerna som också här var akademiska stödmiljöer. Hur var det vid detta sydliga universitet under 1600-talets båda sista decennier, de båda med fred under detta krigiska århundrade? Det var, reduktionen till trots, två årtionden med påtaglig aktivitet på bokmarknaden, i verkstäder, på kulturens område, en period värd en tvärvetenskaplig studie. Märks effekten av dessa fredliga och dynamiska årtionden i Lund som den gör i Uppsala där, vilket Burman visar, studentantalet ökar och den litterära produktionen tilltar?

Det finns, som det skall göra, frågor att arbeta vidare med. När nästa arbete om tillfällesdiktningen i vårt land kommer med en inledande presentation av forskningsläget skall Lars Burmans viktiga bidrag om tre årtiondens studentdikter i Värmlands nation i Uppsala nämnas.

Valborg Lindgärde